Басқарудың ұйымдастыру-құқықтық формалары

Сұрақтар

1. Кәсіпорынның ұйымдық-құқықтық нысаны
2. Кәсіпкерлік қабілеттілік функциялары
3. Кәсіпкерлік істің қозғаушы күштері

Сыртқы кәсіпкерлік ортаға мынадай кіші жүйелер жатады:

- - елдегі және аймақтардағы экономикалық жағдайлар; қоғамның және мемлекеттің бірқалыпты дамуын сипаттайтын саяси орта;
- - құқықтық орта
- – нарықтық экономика субъектілерінің, кәсіпкерлердің міндеттері мен жауапкершіліктері, құқықтарын анықтап жеткізуші;
- - кәсіпкерлікті мемлекеттің қолдауы және реттеуі;
- - тұрғындардың төлем қабілеті мен жұмыссыздық деңгейіне байланысты әлеуметтік – экономикалық жағдайлар;
- - мәдени орта – тұрғындардың білім деңгейі, кәсіпкерлік белгілі бір түрімен щұғылдану мүмкіндігі;

- - ғылыми – техникалық және технологиялық орта;
- - белгілі бір істі дамытуға қажетті өндірісті табиғи факторлардың жеткілікті болуы;
- - физикалық орта – кәсіпкерлік ортаның қызметіне әсерін тигізетін табиғи климаттық жағдайлар;
- - табиғи катаклизмдердің болмауы;
- - институционалдық – ұйымдастырушылық орта, коммерциялық, іс-әрекеттер мен іскерлік байланыстарды қамтамасыз етуге мүмкіндік алатын ұйымдар санын анықтап, реттеуші.

Кәсіпкерліктің ішкі ортасына мынадай факторларды жатқызуға болады:

- - жеке капиталының жеткілікті мөлшері;
- - кәсіпорынның ұйымдастырушылық – құқықтық формасын дұрыс таңдай білу;
- - іс-қызмет түрін таңдай білу, әріптестерді іріктеу;
- - нарық жағдайын білу, маркетингтік зерттеуді жоғары дәрежеде жүргізу;
- - кадрларды таңдай білу, персоналды басқару және оларды материалдық ынталандыру мәселелері;
- - кәсіпкерлік құпияны сақтай білу механизмі және т.б.

Кәсіпорынның ұйымдық-құқықтық нысаны дегеніміз

- – заңмен– заңмен және басқа да құқықтық нысанмен
қарастырылған, кәсіпорынның– заңмен және басқа да құқықтық нысанмен
қарастырылған, кәсіпорынның қалыптасуының құрылымдық тәсілі мен түрі, оның
меншік формасы– заңмен және басқа да құқықтық нысанмен
қарастырылған, кәсіпорынның қалыптасуының құрылымдық тәсілі мен түрі, оның
меншік формасы, шығаратын өнім көлемі мен ассортименті, оның капиталының қалыптасуы, қызметінің сипаты мен мазмұнына тәуелді

Қазақстан РеспубликасыныңҚазақстан Республикасының АзаматтықҚазақстан Республикасының Азаматтық КодексінеҚазақстан Республикасының Азаматтық Кодексіне сәйкес кәсіпорынның ұйымдық-құқықтық формалары мынадай түрлері бар:

- Шаруашылық серіктестік;
- Акционерлік қоғам;
- Өндірістік кооператив;
- Шаруа қожалықтары;
- Жеке (дара) кәсіпкерлік.

- **Шаруашылық серіктестік** – толық серіктестік. Олардың мүшелері өзара кәсіпорын құру жөнінде келісімге қол қояды. Құруға керекті серіктес мүшелердің қаражаттарын біріктіру. Серіктестіктің пайдасы, зияны пайға қарай бөлінеді. Әрбір мүше өзінің табысына пайданы қосып сонан салық төлейді.
- **Коммандиттік серіктестік**. Барлық серіктестік мүшелері серіктестік атанған іс жүргізушілер ішінен біреу немесе бірнеше мүшелері зиянның тәуекелін өздерінің қосқан үлестері мөлшерінде жауапкершілікке алады.
- **Шектелген жауапкершілікті қоғамдар**. Оның мүшелері қоғамның міндеттемелеріне жауап бермейді, ал зиян тәуекеліне өздерінің үлестерімен жауап береді.

- **Өндірістік кооперативтер** – ерікті түрде біріккен қоғамдар.
- **Унитарлы кәсіпорын** – коммерциялық мекеме, меншіктік құқығы жоқ. Унитарлық кәсіпорынның мүліктері бөлінбейді. Унитарлық кәсіпорын тек мемлекеттік немесе муниципалдық болады. Унитарлы кәсіпорын федералдық қазына кәсіпорны болып есептеледі.

- **Акционерлік қоғамдар**: ашық және жабық түрде болады.
- **Концерн** – көпсалалы акционерлік қоғам, әр түрлі компаниялардың бақылау пакеттерін сатып алады.
- **Ассоциация** – экономикалық дербес кәсіпорындардың ерікті бірлестігі. Маманданған кәсіпорынның негізгі мақсаты ғылыми-техникалық, өндірістік, экономикалық және әлеуметтік міндеттерді бірігіп шешу.
- **Консурциум** – бұл ірі қаржы операцияларын істеу үшін біріккен кәсіпкерлердің бірлестігі.
- **Сидикат** – бір саланың кәсіпкерлерін тауар сатуға біріктіру.

- **Картель** – тауар, қызмет көрсету бағасы, нарық аудандарын бөлу, өндіріс мөлшері жөнінде келісім.
- **Қаржы** - өнеркәсіп тобы – банк, сақтандыру және сауда капиталының бірлестігі.

Кәсіпкерліктің ерекшеліктері:

- дербестік және тәуелсіздік;
- экономикалық ынталылық;
- шаруашылық тәуекел және жеке жауапкершілік;
- жаңашылдық.

Кәсіпкерлік қабілеттілік – адамдардың ерекше таланттылығы. Оны түсіну үшін кәсіпкердің төрт функциясын түсіну керек.

- 1. Кәсіпкер барлық ресурстарды: жер, капитал, еңбекті өнім өндіру процесіне қосу ынтасын өз жауапкершілігіне алады, яғни өндірістің қозғаушы күші, себебі істеген ісі пайда беретініне сенеді.
- 2. Кәсіпкер өндіріс процесінде барлық негізгі шешімдерді өз қолына алады және фирманың іс бағытын айқындайды.
- 3. Кәсіпкер – бұл жаңашыл, коммерциялық негізде жаңа тауар өндіруді, жаңа технологияны енгізу, бизнесті ұйымдастырудың жаңа формаларын енгізуге аянбай жұмыс істейтін кісі.
- 4. Кәсіпкер – бұл тәуекелге баратын кісі. Тәуекелге бару үшін істелетін істің егжей-тегжейін айқын талдап, қортындысында ие болатынын білген жөн.

Кәсіпкерлік істің қозғаушы күші – мол пайда табу. Өндіріс факторлары жеке кәсіпорындарға ақшалай табыс ретінде беріледі.

1. Материалдық ресурстар бергені үшін капиталға пайыз алады.
2. Жер, су бергеніне рента алады.
3. Жұмыс күшін жалдағаны үшін еңбек ақы алады.
4. Кәсіпкерлік табысты пайда деп атайды, ол зиян да болуы мүмкін.